

Räntetillägg

Av jur kand Staffan Seth

Från och med i år är skattereformen inte längre en teoretisk modell utan en realitet som vi alla konfronteras med på ett eller annat sätt. Det finns därför anledning att skärskåda de praktiska effekterna av inkomstskattereformen. Tanken är ju som bekant att marginalskatterna skall sänkas och att underskottsavdragens skattemässiga värde skall begränsas till 50 procent. Reformen genomförs i etapper under 1983 och 1984 och verkar fullt ut 1985 (1986 års taxering). De egentliga skillnaderna mellan åren är dock bara procentsatserna. För enkelhetens skull utgår jag därför i fortsättningen ifrån grundprincipen och att effekten av underskottsavdragen är 50 procent.

Begränsningen har åstadkommit genom att den statliga inkomstskatten delas upp i grundbelopp och tilläggsbelopp. Grundbeloppet kan sägas motsvara den tidigare beskattningsbara inkomsten och på detta belopp beräknas hela den statliga inkomstskatten. Tilläggsbeloppet som utgår över 16 basenheter beräknas på ett underlag som utgörs av den beskattningsbara inkomsten ökad med bland annat underskottsavdrag, förlustavdrag och räntetillägg. På grundbeloppet utgår den statliga skatten med högst 20 procent, vartill kommer 30 procent kommunalskatt dvs en 50-procentig marginalskatt. På tilläggsbeloppet uttas endast statlig skatt med procentsatser från 5—30 procent.

Räntetilläggen har tillkommit bland annat för att de som inte har underskottsavdrag i vissa fall skall behandlas som de som har underskottsavdrag. En person som lånar pengar räntefritt skall med detta betraktelsesätt inte komma i bättre situation än den som betalar ränta och därigenom får underskott på kapital. Räntetillägg förekommer i tre fall. I 10 § 6 mom 1, 3 och 4 st lag om statlig inkomstskatt stadgas att räntetillägg skall utgå för bostadsförman på jordbruksfastighet, privat nyttjande av bil som utgör inventarium i näringsverksamhet och räntefria eller lågförräntade lån från arbets- eller uppdragsgivare.

Räntetillägget slår igenom först då underlaget för tilläggsbeloppet överstiger 16 basenheter eller brytpunkten. Detta har medfört att åtskilliga skattskyldiga ansett att de inte omfattas av dessa regler och att de inte behöver bry som om effekterna. Troligtvis har även många taxeringsfunktionärer dragit en suck av lättnad och intalat sig att problemen endast kommer att dyka upp i undantagsfall. Slutsatserna har med all säkerhet varit förhastade för i dagarna har regeringen i en lagrådsremiss föreslagit att räntetilläggen alltid skall bestämmas även om den skattepliktiga inkomsten ligger under brytpunkten. Enligt den sk fastställelsemetoden skall man för att garantera framtida ändringar av taxeringarna alltid beräkna räntetilläggen. Konsekvenserna härav torde bli att

samtliga berörda skattskyldiga skall göra en beräkning av eventuella tillägg trots att det för flertalet aldrig kommer att få någon betydelse. Ett ofta återkommande argument i debatten om skattereformen var att ”de krångliga reglerna endast skulle drabba ett fåtal och att de därför kunde accepteras.” Om de nu föreslagna reglerna om fastställelsemetoden går igenom kan åtminstone det argumentet för skattereformen sällas bort.

Räntetillägg för bostadsförmån på jordbruksfastighet

Från början skulle räntetillägg beräknas för samtliga som redovisar bostadsförmån som intäkt av jordbruksfastighet. Efter en lagändring hösten 1982 skall nu endast ägare som har att redovisa förmån ta upp räntetillägg. Arrendatorer behöver följaktligen inte göra detta.

Räntetillägg skall göras med belopp motsvarande den del av räntekostnaderna på låneskulder i förvärvskällan som belöper på bostaden om den tillhör den skattskyldige. Innan detaljerna genomgås visas principen.

Beräkningen skall ske enligt formeln

$$\frac{\text{räntekostnader på låneskulder} \times \text{byggnad inkl tomtmarkens taxeringsvärde}}{\text{samtliga tillgångar i förvärvskällan}}$$

Detta kan illustreras med följande exempel. På en jordbruksfastighet har mangårdsbyggnad med tomt ett taxeringsvärde om 180 000 kronor. Samtliga tillgångar har ett värde om 900 000 kronor och låneräntekostnaderna uppgår till 80 000 kronor. Räntetillägget beräknas efter formeln

$$\frac{180\,000 \times 80\,000}{900\,000} = 16\,000 \text{ kronor.}$$

Om det på fastigheten finns flera bostadsbyggnader skall dessa medräknas och räntetillägget därigenom höjas.

Ägande

Lagtexten använder uttrycket ”bostaden, om den tillhör honom”. I RSV:s anvisningar anges att det med detta uttryck avses att bostaden ”ägs av den skattskyldige eller innehas med sådan rätt som vid beskattningen likställs med äganderätt”. Arrendatorn blir följaktligen endast beskattad för räntetillägget om han äger byggnaden. Vid gängse arrendeförhållanden torde detta inte skapa några problem. Däremot kan åtskilliga komplikationer inträda i samband med generationsväxlingar och äkta makar. Om ena maken äger fastigheten och den andra maken deltar i driften skall endast den make som äger fastigheten redovisa räntetillägg.

Om den ägande maken är passiv och den andre maken redovisar hela jordbruket torde situationer kunna uppkomma då något räntetillägg inte skall utgå. Konstruerar makarna fram arrendeförhållanden enbart för att slippa räntetillägget lär väl dock den nya generalklausulen slå till och omfördela räntetilläggen.

Vid gemensam verksamhet och medhjälpfall har det sitt givna intresse vem som är ägare eftersom det är denne som skall redovisa räntetillägget. Med tanke på att räntetillägget endast har effekt över brytpunkten kan uppdelningen av inkomster mellan makarna ha betydelse i dessa fall.

För delägare i jordbruksfastighet skall räntetillägget beräknas i förhållande till andel av fastigheten. Det framhålls i RSV:s anvisningar att hänsyn inte skall tas till det faktiska nyttjandet av bostadsfastighet, resultatfördelning m m.

Låneskulder

En märklighet i detta fall är att man skall göra skillnad på skulder och skulder. Endast låneskulder i förvärvskällan skall medräknas och med sådana förstås skuld som baserar sig på kreditavtal. "Hit räknas exempelvis inteckningsskulder, avbetalningsskulder och skuld för kontokortskredit i förvärvskällan. Däremot omfattas inte leverantörsskulder och omkostnadsskulder av begreppet låneskuld". Leverantörsskulder torde vara väsentligt vanligare i jordbruk än kontokortskrediter i förvärvskällan. Detta gör att det i åtskilliga fall är väsentligt för lantbrukaren att särskilja räntekostnader på låneskulder och andra räntekostnader. Ur räntetilläggsynpunkt kan det vara billigare att ha leverantörsskulder än utnyttjad checkkredit.

Det saknar betydelse om skulderna är nedlagda på bostadsbyggnaden eller i jordbruksdriften. Om lån upptagits för köp av ny skördetröska skall ändå en del av räntorna proportioneras på bostadsbyggnaden. En lantbrukare som tar upp ett stort lån i början av ett år för att uppföra en ny byggnad drabbas extra hårt av räntetillägget. Under byggnadsåret ökar hans räntekostnader medan företagets värde höjs först då ny fastighetstaxering kommit till stånd. Denna effekt kan illustreras av följande exempel.

En lantbrukare, som har en mangårdsbyggnad med tomt med taxeringsvärde om 150 000 kronor, tillgångar i förvärvskällan om 700 000 kronor och räntekostnader om 60 000 kronor, bygger en ny maskinhall m m för 200 000 kronor. Hans räntekostnader ökar under året med 20 000 kronor och låneräntan uppgår totalt till 80 000 kronor.

I utgångsläget beräknas räntetillägget efter

$$\frac{150\,000 \times 60\,000}{700\,000} = 12\,860 \text{ kronor.}$$

Med de ökade räntekostnaderna skall räntetillägget beräknas efter

$$\frac{150\,000 \times 80\,000}{700\,000} = 17\,142 \text{ kronor.}$$

Hade han i stället byggt en ny ladugård för 1 miljon kronor och räntorna ökat med 80 000 kronor hade räntetillägget stigit till 30 000 kronor. Detta trots att inga kostnader nedlagts på bostadsbyggnaden.

Schabloner av detta slag medför dessvärre att beskattningsprincipen om skatt efter förmåga sätts ur spel då skatten kan öka med stigande kostnader.

Reducering av räntetillägget

Räntetillägget för bostadsförmånen skall minskas med det underskott som eventuellt uppkommit i förvärvskällan.

Vidare skall det reduceras med inkomst av kapital dock högst 30 000 kronor. Om sådan inkomst av kapital avräknats från underskott av en - eller två familjsfastighet skall reduktion ske i motsvarande grad. För den som har såväl en- och tvåfamiljsfastighet som jordbruksfastighet skall avräkning enligt RSV:s anvisningar först ske mot underskott av en- och tvåfamiljsfastighet och därefter mot räntetillägget.

Exempel

Brytpunkten antas ligga vid 120 000 kronor

Lantbrukare har inkomster enligt nedan:

a) Jordbruk	90 000
Tjänst	10 000
Underlag grundbelopp	100 000
Räntetillägg	36 000
Underlag tilläggsbelopp	136 000
b) Jordbruk	60 000
Tjänst	10 000
Kapital	30 000
	100 000

Räntetillägg

36 000

—30 000

6 000

Underlag tilläggsbelopp

106 000

I fall a) hamnar underlaget för tilläggsbelopp över brytpunkten medan det i fall b) genom kvittningen mot inkomst av kapital kommer under. Räntetilläggen slår följaktligen olika beroende på inkomstslag. Samma skatteförmåga men olika skatt.

Privat nyttjande av bil

Enligt RSV:s anvisningar skall vid 1984 års taxering räntan beräknas efter 12 procent d v s Riksbankens diskonto den 1 januari samt 2 procentenheter.

Räntetillägget skall beräknas på ett underlag som utgör 80 procent av tillgångens anskaffningsvärde. Anskaffningsvärdet skall bestämmas enligt 13 § 2 st bokföringslagen. Detta värde skall ligga till grund för räntetilläggsberäkningen under hela innehavstiden och hänsyn skall inte tas till värdeminskning eller dylikt. Vid beräkning av räntetillägget skall man beräkna den del som bilen använts privat.

Räntetillägget skall beräknas efter 12 procent \times 80 procent av tillgångens anskaffningsvärde \times andelen av privat nyttjande.

Den rörelseidkare som har en fem år gammal Volvo, halva körsträckan privat, som köpts för 60 000 kronor och som i räkenskaperna är upptagen till 20 000 kronor, skall beräkna räntetillägget enligt följande.

$$\frac{0,12 \times 0,8 \times 60\,000}{2} = 2\,880 \text{ kronor.}$$

Om han köpt samma bil vid ingången av 1983 för 20 000 kronor skulle räntetillägget beräknats till

$$\frac{0,12 \times 0,8 \times 20\,000}{2} = 960 \text{ kronor.}$$

Den företagare som leasar en ny bil påförs inget räntetillägg trots att en stor del av leasingkostnaden är just räntekostnad.

För delägare i handelsbolag kan det vara idé att fundera över om de skall äga bilen privat i stället för att låta handelsbolaget stå för den. Skattemässigt blir nämligen resultatet detsamma. Skillnaden inträder vid beräkning av räntetillägget genom att den som äger bilen privat inte påförs något räntetillägg.

Om det är fråga om flygplan eller båt som utgör inventarier i rörelse eller jordbruk och som används privat skall samma räntetilläggsberäkning göras.

Delägare

Om det finns flera delägare till rörelse, annan fastighet eller jordbruksfastighet skall räntetillägg beräknas för varje delägare. Härvid skall iakttas att tillägget beräknas efter nyttjandegraden av bilen. Endast de delägare som använt inventariet privat skall beskattas för räntetillägget.

Räntefria lån

Skattskyldig som fått lån från arbetsgivare eller uppdragsgivare skall påföras räntetillägg om den faktiskt erlagda räntan understiger diskontot plus 2 procent. För 1983 d v s 1984 års taxering anses den sedvanliga räntan utgöra 12 procent. Denna räntesats är beräknad efter diskontot den 1 januari + 2 procentenheter. Man tar följaktligen inte hänsyn till att diskontot sattes ner i mitten av januari till 9 procent. Den som lånat pengar av arbetsgivaren mot diskonto + 2 procent får följaktligen för åtminstone en del av 1983 vidkännas ett räntetillägg vid skatteberäkningen. Om diskontot går upp och ner under året innebär detta att den skattskyldige i 1984 års deklaration noga skall hålla reda på alla förändringar av diskontot.

I RSV:s anvisningar anges att förskott på lön eller kreditköp hos arbetsgivare inte skall betraktas som lån men att även kortfristiga lån och lån av mindre belopp berörs av reglerna.

Anställda i kreditinstitut eller banker behöver inte beräkna räntetillägg för lågförräntade lån som lämnats enligt de för kreditinstitutet allmänt gällande villkoren för finansiering av bostadsbebyggelse. Om däremot anställda får andra lågräntiga lån av bank eller liknande skall räntetillägg beräknas.

Även om inte arbetsgivaren direkt lånar ut pengar utan endast förmedlar lånet skall räntetillägg beräknas. Sak samma är om lån ges till närståendegruppen vilken inkluderar far- och morföräldrar, syskons make m fl.

Med tanke på att räntetillägget slår igenom vid inkomster över brytpunkten innebär detta, att det är billigare för en person med en inkomst om 100 000 kronor per år att låna t ex 100 000 kronor räntefritt av sin arbetsgivare än vad det är för en med 200 000 kronor i inkomst. I båda fallen skall ett räntetillägg göras med 12 000 kronor. Den första personen har inkomst under brytpunkten och får följaktligen inte högre skatt på grund av det räntefria lånet. Den andre inkomsttagaren däremot påförs skatt med cirka 2 000 kronor. Om dessa personer i stället betalt 12 000 kronor i ränta hade de båda erhållit ett marginalskatteavdrag med 6 000 kronor. Den med inkomst under brytpunkten tjänar följaktligen 6 000 kronor på det räntefria lånet medan den med den högre inkomsten endast tjänar 4 000 kronor därpå.

Fåmansföretag

Dessa regler gäller inte för företagsledare eller honom närstående person i fåmansföretag som fått lån räntefritt eller mot låg ränta. Han skall beskattas enligt 35 § 1 a) mom 4 st kommunalskattelagen för skillnadsbeloppet som intäkt av tillfällig förvärvsverksamhet.

Kontrolluppgift

Det åligger arbetsgivare och uppdragsgivare som lämnat räntefritt eller lågförräntat lån till arbetstagare eller uppdragstagare eller honom närstående person att på kontrolluppgift uppge lånebeloppet. Ändringar i lånebeloppet under inkomståret skall särskilt anges på kontrolluppgifterna. Likaså skall räntesatsen eller den faktiskt erlagda räntan uppges.

Även om siffrorna i åtskilliga exempel ovan förefaller små och skatteeffekterna av räntetilläggen därigenom är blygsamma skall man komma ihåg att dessa räntetillägg kommer igen år efter år och att de därigenom kan uppgå till aktningvärda belopp. Det är väl inte en allt för djärv gissning att förmoda att åtskillig energi kommer att läggas ner på skatteplanering i dessa delar. I kombination med att även de räntetillägg som inte påverkar årets taxering skall fastställas av taxeringsnämnderna lär denna lilla del av skattereformen skapa ett inte obetydligt merarbete för såväl deklaranter som för granskare.